

วารสารพุทธศิลปกรรม

JOURNAL OF BUDDHIST ARTS

08

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 | กรกฎาคม - ธันวาคม 2566 | Vol. 6 No. 2 | July - December 2023|

ISSN : 1905-534x (Print)
ISSN : 2697-6099 (ONLINE)

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ความขัดแย้งทางจริยธรรมและการตัดสินใจ
จากภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล
Dilemmas of Ethical Judgement and Choices from
the Movie “The Dark Knight”

พระครูปลัดธันรบ โชติวิโส (วงศ์ษา)

Phrakhrupalad Thanrob Jotivamsa (Wongsa)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, E-mail : resurrection2566@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์มุมมองทฤษฎีทางแยกศีลธรรมในภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล ผ่านตัวละครแบทแมนและโจ๊กเกอร์กับสถานการณ์ทางเลือกตัดสินใจที่ยากลำบากโดยเฉพาะ 3 ฉากสำคัญที่แต่ละสถานการณ์จะยกระดับความยากขึ้นตามลำดับ 2) วิเคราะห์ประเด็นทางจริยศาสตร์ของตัวละครดังกล่าวที่ปรากฏในภาพยนตร์ เช่น ปรัชญาประโยชน์นิยม แนวคิดแบบสัมบูรณ์นิยมกับแนวคิดสัมพัทธนิยมทางศีลธรรม และ 3) เพื่อวิเคราะห์พุทธปรัชญาต่อมุมมองจริยศาสตร์ที่นำเสนอในภาพยนตร์ ซึ่งเอื้อต่อการเกณฑ์การตัดสินใจทางจริยศาสตร์

ทฤษฎีทางแยกศีลธรรมจึงเป็นการทดลองทางความคิดที่ทำให้เห็นภาวะตัดสินใจเลือกลำบากในทางศีลธรรม โดยมีทัศนะมุ่งเน้นไปที่เจตนาของผู้กระทำเป็นหลัก ทำให้เราต้องพิจารณาว่าแท้จริงแล้วคุณค่าทางศีลธรรมในสังคมถูกกำหนดโดยผลลัพธ์เพียงอย่างเดียวหรือไม่ สอดคล้องกับแนวคิดหลักของพุทธปรัชญา กล่าวคือ เจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสินเริ่มต้นก่อนตามด้วยการกระทำและผลการกระทำตามลำดับ กรอบแนวคิดนี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบสัจยญาณทางศีลธรรมของเราได้เสมอ และถูกใช้เพื่อกระตุ้นให้ถกเถียงเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการฆ่ากับการปล่อยให้ตาย ไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ตรรกะทางศีลธรรม โดยเป้าหมายแท้จริงไม่ใช่ทดสอบเพียงแค่เรื่องศีลธรรมเพียงเท่านั้น หากแต่ยัง

เสนอให้พิจารณาถึงผลลัพธ์ที่อาจจะตามมาจากการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้เราดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบในโลกแห่งความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นนั่นเอง

คำสำคัญ : ทฤษฎีทางแยกศีลธรรม, การทดลองทางความคิด, ภาวะตัดสินใจเลือกลำบากในทางศีลธรรม

Abstract

The objectives of this article are to: 1) Analyze the perspective of The Trolley Problem Theory in the The Dark Knight movie through the characters of Batman and Joker and their difficult decision-making situations, especially three important scenes where each situation progressively increases in difficulty. 2) Analyze the ethical issues of the aforementioned characters appearing in the movie, such as utilitarianism philosophy, moral concepts of absolutism and relativism. 3) Analyze Buddhist philosophy in relation to the ethical perspective presented in the film, which facilitates ethical judgment criteria.

The Trolley Problem Theory is, therefore, a thought experiment that sheds light on moral dilemmas. The view focuses primarily on the intentions of the actor, forcing us to consider whether moral value in society is truly determined by results alone. This aligns with the main idea of Buddhist philosophy, which posits that intention is the initial criterion for judgment, followed by actions and action results, respectively. This ethical framework, therefore, serves as an important tool for examining our moral intuitions and is used to stimulate one's thinking about the difference between killing and letting die, leading to an understanding of the use of moral logic. The true goal is not merely to test morality but also to consider the potential consequences of various decisions, enabling us to navigate in the real world with greater care.

Keywords : The Trolley Problem Theory, Thought Experiment, Moral Dilemmas

บทนำ

ภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล (The Dark Knight) เป็นผลงานกำกับโดยคริสโตเฟอร์ โนแลน (Christopher Nolan) ดำเนินเรื่องราวเริ่มต้นขึ้น 8 ปีหลังจากเหตุการณ์ในภาพยนตร์เรื่องแบทแมน ปิโนิส (Batman Begins) เหตุการณ์ทุกอย่างเหมือนจะสงบลง และดูเหมือนจะเป็นไปด้วยดีในการพยายามกวาดล้างอาชญากรในเมืองก๊อตแธม (Gotham City) ทั้งแบบเบื้องหน้าและเบื้องหลัง โดยเล่าเรื่องราวของบรูซ เวย์เนอร์ (Bruce Wayne) หรือแบทแมน (Batman) ที่ต้องเผชิญหน้ากับโจ๊กเกอร์ (Joker) ศัตรูตัวฉกาจ อาชญากรโรคจิตที่ก่ออาชญากรรมอย่างโหดเหี้ยมเพื่อสร้างความวุ่นวายให้กับเมืองก๊อตแธม เขาต้องการทำลายความหวังและความศรัทธาของชาวเมืองก๊อตแธม โดยออกอุบายต่างๆ เพื่อยั่วให้ผู้คนเกิดความวุ่นวายและแตกแยก โดยวางแผนที่จะก่อวินาศกรรมเมืองด้วยการจุดชนวนระเบิดที่ธนาคารหลายแห่งทั่วเมือง แบทแมนต้องร่วมมือกับอัยการเขต ฮาร์วี เดนต์ (Harvey Dent) และ ผู้หมวดจิม กอร์ดอน (Jim Gordon) เพื่อหยุดยั้งแผนของโจ๊กเกอร์ซึ่งเป็นตัวละครที่ทำลายแนวคิดทางจริยธรรมแบบดั้งเดิมและเชื่อว่าไม่มีความดีหรือความชั่ว ทุกการกระทำล้วนเป็นการตัดสินใจโดยแรงจูงใจ โจ๊กเกอร์จึงใช้ความรุนแรงและการก่อการร้ายเพื่อทดสอบความดีงามของมนุษย์ พวกเขาของแบทแมนต้องเผชิญกับความท้าทายมากมาย ทั้งการต่อสู้กับโจ๊กเกอร์ การปกป้องตัวประกัน และการรักษาความยุติธรรม ภาพยนตร์เรื่องนี้นำเสนอประเด็นความขัดแย้งทางจริยธรรมมากมาย และซับซ้อนท้าทายศีลธรรมในตัวละครแต่ละคนเช่น ความขัดแย้งระหว่างความยุติธรรมและกฎหมาย ความขัดแย้งระหว่างความปลอดภัยและเสรีภาพ ความขัดแย้งระหว่างการต่อสู้กับความชั่วและการรักษาชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำของโจ๊กเกอร์ผู้ชั่วร้าย ไปจนถึงการกระทำของฮีโร่ผู้พิทักษ์ของเมืองก๊อตแธมอย่างแบทแมน (Christopher Nolan, 2008 : Motion Picture)

ทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (The Trolley Problem Theory)

ปัญหาภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกต่อการตัดสินใจทางศีลธรรม (The Trolley Dilemma) หรือ ทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (The Trolley Problem Theory) คือ เครื่องมือตั้งคำถามถึงผลลัพธ์ของการกระทำ และค้นหาว่าอะไรคือคุณค่าทางศีลธรรมของผลลัพธ์ที่เลือก เป็นแนวคิดของนักปรัชญาหญิงชาวอังกฤษ ชื่อว่า ฟิลิป้า ฟุต (Philippa Foot) ในปี 1967 นี้

เป็นคำถามต่อสถานการณ์ที่บุคคลต้องตัดสินใจเลือกระหว่างทางเลือกสองทางหรือมากกว่านั้น โดยทางเลือกทั้งสองทางหรือมากกว่านั้นดูเหมือนจะมีทั้งผลดีและผลเสียเท่าๆ กัน (Philippa Foot, 1967 : 5 - 15) การตัดสินใจในสถานการณ์เช่นนี้จึงไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะไม่มีทางเลือกใดที่ชัดเจนว่าถูกต้องหรือผิด ซึ่งไม่ว่าตอบทางไหนก็กลืนไม่เข้าคายไม่ออก (Moral Dilemma) ประชยานี้เริ่มด้วยการตั้งคำถามว่าคุณจะยอมฆ่า 1 คน เพื่อช่วยชีวิตคน 5 คนหรือไม่ ซึ่งคริสโตเฟอร์ โนแลน (Christopher Nolan) ได้นำบททดสอบจากแนวคิดนี้มาสร้างบุคลิกทางปรัชญา (Philosophy Character) ให้กับตัวละครอย่างแบทแมนเพื่อให้เข้าถึงตัวละคร

สมมุติว่ามีวันหนึ่ง เราเดินอยู่บนริมทางรถไฟ แล้วเกิดหันไปมองเห็นว่า มีคนห้าคนถูกมัดอยู่บนรางรถไฟ ขณะเดียวกันทางออกไปประมาณ 500 เมตร ก็มีรถไฟขบวนหนึ่งกำลังแล่นมาที่คนห้าคนด้วยความเร็วสูง และไม่มีท่าทีที่จะเบรกแน่นอนว่าเราไม่สามารถแก้มัดคนทั้งห้าไว้ได้ทัน แต่เผอิญว่าสายตาของเราหันไปมองเห็นคันโยกสับรางรถไฟ หมายความว่าถ้าเราสับรางรถไฟ คนทั้งห้าคนนั้นจะรอด แต่ทว่าสายตาของเราก็มองไปเห็นว่าหากเราสับรางรถไฟก็จะเปลี่ยนเส้นทางไปที่รางใหม่ทันที แล้วเผอิญว่ารางใหม่นั้นก็มีคนหนึ่งคนถูกมัดเอาไว้ที่รางนั้นด้วยเช่นกัน คำถามก็คือเราจะเลือกทางไหน ระหว่างสับรางเพื่อให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด โดยให้คนหนึ่งคนตาย หรือจะไม่ทำอะไรเลย แล้วปล่อยให้อีกห้าชีวิตนั้นตายอยู่ตรงหน้า (Judith Thomson, 1985 : 1395 – 1415)

การตอบคำถามนี้ หากเราเลือกที่จะสับรางรถไฟให้คนหนึ่งคนตาย เพื่อช่วยชีวิตอีกห้าคน เช่นเดียวกับคำตอบของคนส่วนใหญ่ในสังคมก็เลือกตอบแบบนี้ แต่ทว่าคำตอบที่เลือกนั้นมันทำให้เรากลายเป็นฮีโร่และฆาตกรในเวลาเดียวกัน และพร้อมกันนั้นก็ติดคุกในข้อหาฆ่าคนตายโดยเจตนา เพราะตั้งใจสับรางรถไฟให้ไปชนคนหนึ่งคนซึ่งนอนอยู่那儿เอง แต่ถ้าเลือกที่จะไม่ทำอะไร และปล่อยให้รถไฟชนคนทั้งห้าซะ เราก็จะไม่ต้องติดคุก เพราะเราไม่ได้เป็นคนฆาตกรทุกคนไว้ แต่จะถูกตั้งคำถามและถูกสังคมประณามได้เช่นกัน ซึ่งฟิลิป้า ฟุต เสนอว่า คำตอบของคำถามนี้คือการเลือกไม่ทำอะไรเลยเพราะเราไม่ได้เป็นคนฆาตกรทุกคนเอาไว้ และไม่ได้เป็นคนซบถรถไฟคันนั้น แต่เราอาจจะถูกสังคมตั้งคำถามและประณามจากสังคม (Philippa Foot, 1967 : 6 - 11) เป้าหมายของเจ็กเกอร์ในหนังเรื่องนี้ คือสร้างความโกลาหลให้กับเมืองก๊อตแธม และต้องการทำลายแบทแมน แต่การทำลายแบทแมนที่ว่ามันไม่ได้หมายถึงชีวิต แต่หมายถึง จิตวิญญาณของแบทแมน จิตวิญญาณที่ว่ามันประกอบไปด้วยความศรัทธาและความหวัง ในการทำให้เมืองก๊อตแธม

ที่เสื่อมทรามดีขึ้นแต่การทำลายจิตวิญญาณของแบทแมนให้ได้ โจ๊กเกอร์จะต้องรู้เขารู้เราก่อน นั่นคือการค้นหาว่าหลักการคุณธรรมของแบทแมนในการใช้ปราบเหล่าร้ายคืออะไร จึงไปสู่การทดสอบจริยธรรมของแบทแมนด้วยทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (The Trolley Problem) ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ใน 3 ฉากสำคัญของภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล (The Dark Knight)

ฉากที่ 1 : แบทแมนจะต้องเลือกช่วยฮาร์วี เด้นท์ หรือว่าตำรวจ

เป็นฉากที่ ฮาร์วี เด้นท์ (Harvey Dent) กำลังถูกส่งตัวไปยังเรือนจำ ฉากนี้อยู่ในสถานการณ์ (Situation) ที่ว่า หลังจากฮาร์วี เด้นท์ ยอมรับผิดชอบแบทแมน เขากำลังถูกส่งตัวไปยังเรือนจำ แล้วโจ๊กเกอร์ก็บุกเข้ามาถล่ม ฮาร์วีพร้อมกับตำรวจทั้งห้าคน โดยฉากนี้โจ๊กเกอร์พยายามฆ่าตำรวจ เพื่อให้แบทแมนเลี้ยวรถกลับมาช่วยพวกเขา ซึ่งตัวแบทแมนก็รู้ว่าถ้าหากเขาตัดสินใจเลี้ยวรถไปช่วยตำรวจนั้นหมายความว่าที่นั่นจะไม่มีใครคอยช่วยฮาร์วีเด้นท์ และก็จะมีโอกาสที่จะถูกโจ๊กเกอร์ฆ่าตาย มันจะกลายเป็นมลทินที่ฝังอยู่กับแบทแมน เพราะฮาร์วี เป็นคนที่รับผิดชอบแบทแมน เปรียบเสมือนการเลือกสับรางรถไฟ เพียงแต่เพิ่มปัจจัยเป็นคนรู้จักเข้ามา ด้วยความที่แบทแมนมีหลักคุณธรรมที่หนักแน่น เขาจึงเลือกที่จะไม่เลี้ยวรถกลับไปช่วยตำรวจ จนสุดท้ายก็สามารถช่วยฮาร์วีเด้นท์ได้ โจ๊กเกอร์จึงเฝ้าตามแบทแมนในห้องสอบสวน คิดว่า “You let five people die” ทำไมแบทแมนถึงยอมปล่อยให้ตำรวจ 5 คนตาย ซึ่งแบทแมนอาจจะคิดว่าการตายของตำรวจห้าคนมันไม่ได้เกิดจากฝีมือของเขา แต่เกิดจากฝีมือของโจ๊กเกอร์ หน้าที่ของเขา ณ ช่วงเวลานั้น คือการช่วยฮาร์วีเท่านั้น เหตุการณ์นี้จึงทำให้โจ๊กเกอร์รู้จักหลักคุณธรรมของแบทแมนมากยิ่งขึ้น

ฉากที่ 2 : แบทแมนจะต้องเลือกช่วยฮาร์วีเด้นท์ หรือเรเชล ดอร์ส

แบทแมนต้องตัดสินใจเลือกว่าจะช่วยใครระหว่าง เรเชล ดอร์ส (Rachel's dawn) หรือว่าฮาร์วี เด้นท์ (Harvey Dent) ซึ่งโจ๊กเกอร์ก็รู้ว่าแบทแมนจะช่วยเหลือใคร นั่นคือ เรเชล ดอร์ส เพราะเธอต่างจากฮาร์วี เด้นท์ จิม กอร์ดอน และแบทแมน เพราะทั้งสามคนนี้เกี่ยวข้องกับโจ๊กเกอร์มาโดยตลอด ส่วนเรเชลเป็นเพียงผู้บริสุทธิ์ในสถานการณ์นี้เท่านั้น และเธอก็เป็นคนรักของฮาร์วี โจ๊กเกอร์ที่อ่านเกมส์ขาดว่าแบทแมนมีปรัชญา จึงต้องช่วยผู้บริสุทธิ์อย่างเรเชล พร้อมๆกันนั้นโจ๊กเกอร์เองก็สงสัยความสัมพันธ์ระหว่างแบทแมน ดังนั้นโจ๊กเกอร์จึงโกหกและเลือกสับตัวให้เธอตาย เพราะการตายของเรเชล จะทำให้ฮาร์วี หัวใจแตกสลายและเคียดแค้น เนื่องจากเรเชลเป็นคนรักของฮาร์วี ประกอบกับต้องการให้แบทแมนโกรธแค้นแล้วฆ่าโจ๊กเกอร์ด้วยเช่นกัน เพราะถ้าแบทแมนฆ่าเขาตาย แบ

ทแมนจะกลายเป็นผู้ที่พ่ายแพ้ ซึ่งการพ่ายแพ้ไม่ได้พ่ายแพ้ทางกายภาพให้กับโจ๊กเกอร์ แต่
 ว่าเป็นการพ่ายแพ้ให้กับศรัทธาและปรัชญาที่ตัวของเขายึดมั่นถือมั่นมาโดยตลอด นับจาก
 วันแรกที่เขาเป็นแบทแมนนั่นเอง ดูเหมือนว่าโจ๊กเกอร์จะได้รับชัยชนะ แต่โจ๊กเกอร์รู้ว่าเขา
 แพ้ และไม่มีทางทำให้แบทแมน แหกกฎหลักการของตัวเองได้ เขาจึงเปลี่ยนเป้าหมายไปหา
 คนอื่น คนที่ไม่ได้มีจิตใจที่แกร่งอย่างแบทแมน เป้าหมายที่ว่าก็คือ ประชาชนชาวก็อตแธม
 และเหล่านักโทษของฮาร์วีเดนท์ มันจึงนำมาสู่ฉากโคลัมเบียที่ยิ่งใหญ่ของหนังเรื่องนี้ ซึ่ง
 ทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (The Trolley Problem) ก็ถูกนำมาใช้อีกครั้งในฉากสุดท้ายที่
 กัดกันอย่างมาก คือฉากบนเรือเฟอร์รียนั่นเอง

ฉากที่ 3 : ระหว่างประชาชนกับนักโทษบนเรือเฟอร์รี่ที่ต้องเลือกกระเบิดเรือ อีกลำ

หลังจากที่โจ๊กเกอร์ทำร้ายจิตใจของแบทแมนได้แล้ว เขายังไม่หยุดแค่นั้น เพราะ
 โจ๊กเกอร์ต้องการทำลายศรัทธาที่แบทแมนมีต่อประชาชนชาวก็อตแธม ในเมื่อโจ๊กเกอร์รู้แล้ว
 ว่า แบทแมนยึดมั่นในหลักคุณธรรมของตัวเอง เขาจึงต้องการพิสูจน์ให้แบทแมนเห็นว่า ชว
 วก็อตแธมนั้นไร้คุณธรรมไม่ต่างไปจากตัวเขา (โจ๊กเกอร์) มันจึงเป็นที่มาของฉากกระเบิดบน
 เรือเฟอร์รี่ (Ferry Boats) บนเรือเฟอร์รี่ทั้งสองลำที่แต่ละลำจะอพยพชาวเมืองและนักโทษ โดย
 มีริโมทดลั้งจุดระเบิดของอีกลำตรงกันข้ามที่มีเงื่อนไขคือ ถ้าต้องการมีชีวิตรอดจะต้องกดปุ่ม
 ริโมทเพื่อระเบิดเรืออีกลำทิ้ง โดยให้เวลาสองชั่วโมงถ้าเรือแต่ละลำไม่กด โจ๊กเกอร์ก็จะส่งกด
 ระเบิดเรือทั้งคู่ แต่สุดท้ายชาวเมืองก็อตแธมและนักโทษ ต่างก็พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า มนุษย์ทุก
 คนล้วนมีคุณธรรมและศีลธรรมในจิตใจ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะตกอยู่ในสถานการณ์อันเลวร้าย
 ของสังคมก็ตาม

แนวคิดประโยชน์นิยมและผลลัพธ์ตามทัศนะของโจ๊กเกอร์ (Utilitarianism and Consequentialism in the Joker's Perspective)

ปรัชญาประโยชน์นิยม (Utilitarianism) และแนวคิดที่ว่าด้วยผลลัพธ์อันสืบเนื่อง
 (Consequentialism) เป็นทฤษฎีทางจริยธรรมที่พิจารณาการกระทำของบุคคลตามผลลัพธ์ที่
 ตามมา การกระทำที่ถือว่าถูกต้องตามทฤษฎีเหล่านี้คือการกระทำที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีหรือเป็น
 ประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด (วิทย์ วิศทเวทย์, 2542 : 159) ในภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล

(The Dark Knight) ตัวละครโจ๊กเกอร์ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดประโยชน์นิยมและแนวคิดที่ว่าด้วยผลลัพธ์อันสืบเนื่องอย่างชัดเจน ในมุมมองของโจ๊กเกอร์เชื่อว่าการกระทำใดๆก็ตามไม่ว่าดีหรือชั่ว ล้วนมีความหมายและคุณค่าเฉพาะตัวของมันเอง ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่ตามมาเท่านั้น (John Stuart Mill, 1859 : 8 - 30) เช่น โจ๊กเกอร์ก่อการร้ายในเมืองก๊อตแธม โดยขู่ว่าจะระเบิดสะพานฮาร์เบอร์ (Harbour Bridge) หากตำรวจไม่สามารถจับตัวเขาได้ การกระทำของโจ๊กเกอร์นี้อาจถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ชั่วร้าย เพราะอาจนำไปสู่ความตายของผู้คนจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม โจ๊กเกอร์ กลับมองว่าการกระทำของเขาเป็นการกระทำที่ถูกต้อง เพราะหากเขาสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่าระบบยุติธรรมของเมืองก๊อตแธมล้มเหลวได้ การกระทำของเขาก็จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้เขายังเชื่อว่าความโกลาหลและความวุ่นวายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลง และเชื่อว่าหากสังคมต้องการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ก็จำเป็นที่จะต้องทำลายล้างสิ่งเก่าก่อนเสียก่อน การกระทำของโจ๊กเกอร์จึงมุ่งเป้าไปที่การทำลายล้างระบบเดิมของเมืองก๊อตแธม เพื่อให้เกิดระบบใหม่ขึ้นมาแทนที่ การกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดต่อสังคมโดยรวม ซึ่งอาจรวมถึงการกระทำที่ดูเหมือนชั่วร้ายหรือรุนแรงก็ตาม

แนวคิดที่ว่าด้วยผลลัพธ์อันสืบเนื่อง หรือผลลัพธ์นิยม (Consequentialism) เป็นทฤษฎีทางจริยธรรมที่พิจารณาการกระทำของบุคคลตามผลลัพธ์ที่ตามมา การกระทำที่ถือว่าถูกต้องตามทฤษฎีนี้คือการกระทำที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีหรือเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด แนวคิดพื้นฐานคือผลลัพธ์ของการกระทำเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการตัดสินใจว่าการกระทำนั้นถูกต้องหรือไม่ การกระทำที่ถูกต้องจึงควรเป็นการกระทำที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีหรือเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด (James Rachels, 2011 : 1 - 16) แนวคิดนี้แบ่งออกเป็นหลายสาขาย่อย ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้อะไรเป็นตัววัดผลลัพธ์ของการกระทำ เช่น

1) ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) เชื่อว่าความสุขหรือความพอใจเป็นสิ่งที่ดีและควรแสวงหา ส่วนความทุกข์ทรมานเป็นสิ่งที่ไม่ดีและควรหลีกเลี่ยง การกระทำที่ถูกต้องจึงควรเป็นการกระทำที่นำไปสู่ความสุขหรือความพอใจมากที่สุดสำหรับจำนวนบุคคลมากที่สุด

2) จริยศาสตร์เชิงหน้าที่ หรือ จริยศาสตร์เชิงกฎ (Deontology) เชื่อว่าหน้าที่หรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการตัดสินใจว่าการกระทำนั้นถูกต้องหรือไม่ การกระทำที่ถูกต้องจึงควรเป็นการกระทำที่เป็นไปตามหน้าที่หรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3) จริยศาสตร์คุณธรรม หรือ จรรยาบรรณนิยม (Virtue Ethics) เป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่เน้นถึงความสำคัญของคุณธรรมหรือคุณลักษณะที่ดีงามของบุคคลเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์หรือเจตนาของการกระทำ เพื่อให้สามารถตัดสินใจและทำตามจรรยาบรรณส่วนบุคคลได้อย่างเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องประเมินผลลัพธ์หรือทำตามกฎหรือหลักการที่ถูกต้อง ตรงข้ามกับแนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่เน้นถึงผลลัพธ์ของการกระทำเป็นหลัก และตรงข้ามกับแนวคิดจริยศาสตร์เชิงหน้าที่ (Deontology) ที่เน้นถึงความถูกต้องของการกระทำตามหน้าที่หรือกฎเกณฑ์ที่วางไว้เป็นหลัก จริยศาสตร์คุณธรรม (Virtue Ethics) จึงมีทัศนะว่าบุคคลควรพัฒนาคุณธรรมหรือคุณลักษณะที่ดีงาม เช่น ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม เป็นต้น เพื่อให้สามารถกระทำการสิ่งดีงามได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลลัพธ์หรือเจตนาของการกระทำ ตัวอย่างได้แก่ แนวคิดที่ว่า “คนดีย่อมทำดี” แนวคิดนี้ถือว่าคนดีย่อมทำสิ่งดีงามอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์หรือเจตนาของการกระทำ (James Rachels, 2011 : 17 - 78)

วิเคราะห์จริยศาสตร์สัมบูรณ์นิยม และ สัมพัทธนิยมในจริยธรรมของแบทแมน (Analysis of moral Absolutism and Relativism in Batman's Moral Code)

จริยศาสตร์สัมบูรณ์นิยม (Moral Absolutism) เป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่เชื่อว่า มีกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่ตายตัวและใช้ได้ในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะกาลเวลาหรือสถานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การกระทำใด ๆ ก็ตามที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์เหล่านี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิด (Immanuel Kant, 1788 : 47 - 62) ส่วนจริยศาสตร์สัมพัทธนิยม (Moral Relativism) เชื่อว่ากฎเกณฑ์ทางจริยธรรมนั้นแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและสถานที่ การกระทำใด ๆ ก็ตามที่ทำแล้วได้รับการยอมรับในสังคมนั้นถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง (Richard Rorty, 1989 : 19 - 23) จรรยาบรรณหรือจริยธรรมของแบทแมน สะท้อนให้เห็นถึงหลักจริยศาสตร์ทั้งสองแบบอย่างน่าสนใจ

ในแง่ของหลักจริยศาสตร์แบบสัมบูรณ์นิยม (Moral Absolutism) แบทแมนยึดมั่นในกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่ตายตัวบางอย่าง เช่น กฎห้ามฆ่า กฎห้ามทรมาน กฎห้ามโกหก เป็นต้น แบทแมนเชื่อว่ากฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นสิ่งดีงามและควรปฏิบัติตามในทุกสถานการณ์ เช่น ในภาพยนตร์เรื่อง อัศวินรัตติกาล (The Dark Knight) แบทแมนเลือกที่จะไม่ฆ่าโจ๊กเกอร์แม้ว่าโจ๊กเกอร์

เกอร์จะเป็นผู้ก่อการร้ายที่อันตรายก็ตาม แบบแมนเชื่อว่าการฆ่าโจ๊กเกอร์นั้นผิดศีลธรรมแม้ว่าการฆ่านั้นจะหยุดยั้งการกระทำร้ายของโจ๊กเกอร์ได้ก็ตาม ในทางกลับกัน ในแง่ของหลักจริยศาสตร์แบบสัมพัทธนิยม (Moral Relativism) แบบแมนก็มีความยืดหยุ่นในการพิจารณาการกระทำทางจริยธรรมบางอย่าง โดยเชื่อว่าการกระทำใดๆ ก็ตามที่ทำแล้วก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง เช่น ในภาพยนตร์เรื่องแบบแมน ปีกันส์ (Batman Begins) แบบแมนใช้ความรุนแรงเพื่อหยุดยั้งโจรที่กำลังจะฆ่าคนบริสุทธิ์ แบบแมนเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงในสถานการณ์นี้เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อปกป้องชีวิตคนบริสุทธิ์ (Scott Rae, 2018 : 18 - 46)

จากการวิเคราะห์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าจริยธรรมของแบบแมนสะท้อนให้เห็นถึงทั้งหลักจริยศาสตร์แบบจริยศาสตร์สัมบูรณ์นิยม (Moral Absolutism) และแบบสัมพัทธนิยม (Moral Relativism) แบบแมนยึดมั่นในกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่ตายตัวบางอย่าง แต่เขาก็มีความยืดหยุ่นในการพิจารณาการกระทำทางจริยธรรมบางประการ ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักจริยศาสตร์แบบสัมบูรณ์นิยมในจริยธรรมของแบบแมน คือ 1) แบบแมนไม่เคยฆ่าคน แม้ว่าผู้ร้ายจะเป็นคนที่อันตรายมากก็ตาม 2) แบบแมนไม่เคยทรมานคน แม้ว่าผู้ร้ายจะเป็นคนที่ทรมานคนอื่นมาก่อนก็ตาม และ 3) แบบแมนไม่เคยโกหก แม้ว่าการโกหกจะทำให้เขาประสบความสำเร็จก็ตาม ส่วนตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักจริยศาสตร์แบบสัมพัทธนิยมในจริยธรรมของแบบแมน คือ 1) แบบแมนใช้ความรุนแรงเพื่อหยุดยั้งผู้ร้าย แม้ว่าความรุนแรงนั้นจะขัดต่อกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมก็ตาม 2) แบบแมนเลือกที่จะไม่เปิดเผยตัวตน แม้ว่าการเปิดเผยตัวตนจะทำให้เขาช่วยเหลือผู้คนได้มากขึ้นก็ตาม 3) แบบแมนเลือกที่จะไม่ฆ่าโจ๊กเกอร์ แม้ว่าการฆ่าโจ๊กเกอร์จะทำให้โลกปลอดภัยยิ่งขึ้นก็ตาม (Scott Rae, 2018 : 60 - 62)

จริยธรรมอันเป็นจริยธรรมของแบบแมนสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างหลักจริยศาสตร์สัมบูรณ์นิยมและแบบสัมพัทธนิยม แบบแมนยึดมั่นในกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่ตายตัวบางอย่าง แต่เขาก็มีความยืดหยุ่นในการพิจารณาการกระทำทางจริยธรรมบางประการ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจริงที่ว่าในชีวิตจริงนั้น บางครั้งเราอาจต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถตัดสินใจการกระทำใดๆ ได้อย่างเด็ดขาดว่าถูกหรือผิด เราต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ เพื่อตัดสินใจเลือกการกระทำที่เหมาะสมที่สุด

ทัศนะทางพุทธปรัชญาที่มีต่อทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (Buddhist philosophical views on The Trolley Problem theory)

ปรัชญาของพุทธศาสนามุ่งเน้นการแสวงหาความหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยอาศัยหลักธรรมต่างๆ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่าพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งว่าด้วยเรื่องการทำที่ถูกต้องและเหมาะสม มุ่งเน้นไปที่เจตนาของผู้กระทำเป็นหลัก กล่าวคือ การกระทำใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าผลลัพธ์จะเป็นอย่างไร หากเจตนาของผู้กระทำดี การกระทำนั้นย่อมถูกต้องและเหมาะสม (เนื่องน้อย บุญเนตร, 2539 : 20) โดยหลักเจตนาจะสัมพันธ์กับอทิปปัจจยตา (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 33) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Cause and Effect) พบว่าหลักเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์จะพิจารณาประกอบด้วย 1) เจตนา 2) การกระทำ และ 3) ผลการกระทำ ทำหน้าที่วินิจฉัยความดี ความชั่ว ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน เพราะการกระทำใดๆ ก็ตาม ย่อมมีเจตนาของผู้กระทำเป็นเหตุให้เกิดขึ้น หมายความว่าเจตนาที่ดี นำไปสู่การกระทำ และผลลัพธ์ที่ดี แต่เป็นไปได้ว่า แม้มีเจตนาที่ดี การกระทำที่ดี แต่ผลลัพธ์อาจเป็นไปในทางที่ไม่ดีได้ด้วยเช่นกัน เมื่อวิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ จะถือว่ามโนกรรมมีความสำคัญที่สุด ดังพุทธพจน์ว่า มโนปุพฺพงคมา ธมฺมา มโนเสฐา มโนมยา (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 25 ข้อ 11: 11) ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 17 ข้อ 11: 11) โดยที่ใจ ในที่นี้ก็คือ ตัวเจตนาที่เป็นตัวการกระตุ้นให้ทำสิ่งต่างๆ จนเกิดผลติดตามมาเป็นกรรม จัดว่าเป็นผลโดยตรงเป็นเกณฑ์ตัดสินเริ่มต้นก่อน ตามด้วยการกระทำและผลการกระทำตามลำดับ (พระครูปลัดธรรม โชติวิโส (วงศ์ษา), 2563 : 118 - 122) แต่มีหลักการเกี่ยวกับเรื่องเจตนาและผลของการกระทำ คือ 1) การกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ดี ให้ดูที่เจตนาเพียงอย่างเดียวเป็นหลัก 2) หากการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาร้าย จะดูเพียงเจตนาอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูผลด้วย หากว่าผลเป็นไปตามเจตนาร้ายนั้นทุกอย่าง การกระทำนั้นก็ชั่วอย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าผลไม่ตรงกับเจตนา น้ำหนักของความชั่วร้ายลดลงตามสัดส่วน

วิเคราะห์ความขัดแย้งทางจริยธรรมในภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล (An Analysis of Moral Dilemmas in The Dark Knight)

ภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล (The Dark Knight) นำเสนอประเด็นความซับซ้อนทางจริยธรรมและการตัดสินใจที่ทำทลายหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนึ่งในสถานการณ์ (Situation) ที่โดดเด่นที่สุดคือ ฉากแรกซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (The Trol-

ley Problem) คือ การตัดสินใจว่าจะปล่อยให้ห้าคนตายหรือหนึ่งคนตาย แบบแมนเผชิญกับสถานการณ์นี้เมื่อเขาต้องตัดสินใจว่าจะปล่อยให้ตำรวจห้าคนตายเพื่อเลือกช่วยฮาร์วี เด็นท์ (Harvey Dent) หรือไม่ เขาตัดสินใจช่วยเด็นท์ โดยปล่อยให้ตำรวจห้าคนตายและเด็นท์รอดชีวิต เขาเลือกที่จะปกป้องชีวิตคนเพียงคนเดียวแทนที่จะปกป้องชีวิตห้าคน สะท้อนให้เห็นถึงคำถามทางจริยธรรมที่สำคัญ เช่น 1) ในบางสถานการณ์อะไรคือสิ่งสำคัญกว่าระหว่างหนึ่งชีวิตหรือหลายชีวิต 2) เราสามารถปล่อยให้คนบริสุทธิ์ตายเพื่อช่วยคนอื่นๆ ได้หรือไม่ เป็นต้น แม้แบบแมนมีปรัชญาคือการปกป้องผู้บริสุทธิ์และปราบอาชญากรรมและเชื่อว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามบางครั้งก็จำเป็นต้องเลือกทำบางอย่างที่อาจทำให้รู้สึกผิดเพื่อสิ่งที่ถูกต้อง เช่น ฆ่า โกง หรือทำร้ายที่สุดคือการวางเฉย เพื่อปกป้องชีวิตหรือเพื่อรักษาความยุติธรรม กลับมาที่คำถามของโจ๊กเกอร์ที่พูดกับแบบแมนว่า “You let five people die” ทำไมแบบแมนถึงยอมปล่อยให้ตำรวจ 5 คนตาย สอดคล้องกับการวิพากษ์แนวคิดที่เสนอในบทความเรื่อง Killing, Letting Die, and the Trolley Problem ของ จูดิธ ทอมสัน (Judith Thomson) กล่าวถึงปัญหาทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าและการปล่อยให้ตาย (Judith Thomson, 1976 : 204 – 217) ซึ่งการที่แบบแมนไม่ได้ช่วยตำรวจทั้งห้าคน เพราะว่าเขาไม่ได้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์คร่าชีวิตตำรวจทั้งห้า แต่ทั้งหมดนั้นมันเป็นฝีมือของโจ๊กเกอร์ ดังนั้นการเลือกที่จะไม่ทำอะไรเลย ก็คือหลักคุณธรรมของแบบแมนในสถานการณ์ของฉากที่หนึ่งของภาพยนตร์เรื่องนี้

จะเห็นได้ว่าในฉากที่2 โจ๊กเกอร์ยังคงใช้วิธีเดียวกันกับสถานการณ์ของฉากแรก ซึ่งผลลัพธ์ครั้งนั้นทำให้รู้ว่าแบบแมน ยังคงมุ่งมั่นกับเป้าหมายอย่างแน่อน ดังนั้นครั้งที่สอง โจ๊กเกอร์ยังคงใช้วิธีเดิม เพียงแต่เปลี่ยนบริบทและปัจจัย ด้วยการบีบคั้นให้แบบแมนต้องเลือกช่วยชีวิตคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ถ้าเปรียบกับทฤษฎีทางแยกศีลธรรม มันคือการจับคนเรารู้จักมามัดมัดไว้ที่รางรถไฟทางด้านซ้าย ส่วนรางด้านขวาก็คือคนในครอบครัว หรือเป็นคนที่เรารักสุดหัวใจ พร้อมทั้งจะตายแทนกันได้ ดังนั้นเมื่อขบวนรถไฟแล่นมาถึง เราจะไม่มีความเลือกเช่นเดียวกับแบบแมนที่ไม่มีทางเลือกหรือช่องโหว่ให้เขาแหกกฎได้ และจุดที่ทำให้หนังเรื่องนี้สนุกขึ้นไปอีกก็อยู่ตรงที่ว่า เรเชล ดอร์ส (Rachels dawn) คืออดีตแฟนสาวของ บรูซ เวนย์ (แบบแมน) ผู้เขียนมีทัศนะว่า เหตุผลที่แบบแมนตัดสินใจช่วยเรเชลครั้งนี้มีอยู่ 2 ปัจจัย คือ 1) ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างเขากับเรเชล 2) เรเชลเป็นเพียงประชาชนผู้บริสุทธิ์ ไม่ได้อยู่ใน

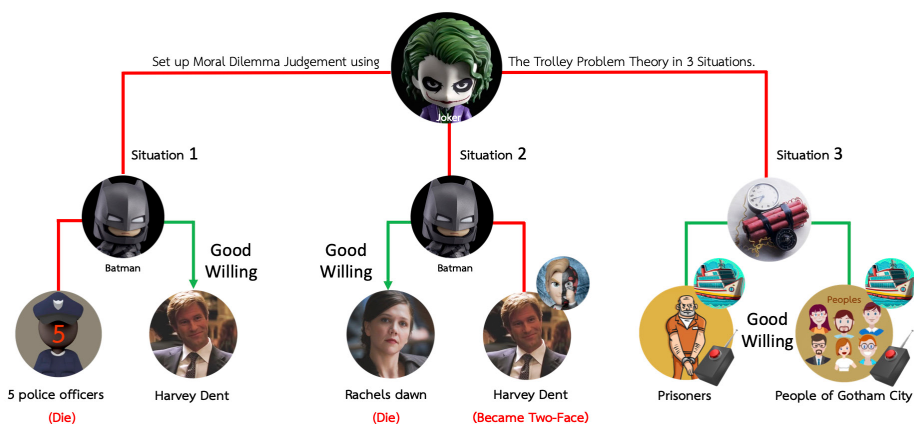
ภารกิจจับโจ๊กเกอร์ เหมือนอย่าง จิม กอร์ดอน ฮาร์วี เด็นท์ และ แบทแมน ซึ่งพวกเขาเหล่านี้พร้อมเอาชีวิตเข้าแลก

ฉากกระเบิดบนเรือเฟอร์รี่ (Ferry Boats) เป็นฉากสำคัญที่ 3 สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของโจ๊กเกอร์ที่มีต่อมนุษย์ เขาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีความชั่วร้ายอยู่ในใจ เพียงแค่รอเวลาที่จะแสดงออกมาเท่านั้น โจ๊กเกอร์จึงใช้สถานการณ์นี้ทดสอบความชั่วร้ายในตัวของมนุษย์ ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความลังเลใจที่จะกดปุ่มรีโมท เพราะพวกเขารู้ว่านั่นหมายถึงการฆ่าคนบริสุทธิ์ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ความกดดันก็เริ่มเพิ่มขึ้น หลายคนเริ่มคล้อยตามกับความคิดของโจ๊กเกอร์ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีความชั่วร้ายอยู่ในใจ อย่างไรก็ตาม สุดท้ายแล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างก็ตัดสินใจที่จะไม่กดปุ่มรีโมท ชาวเมืองเลือกที่จะยอมตายหมู่เพื่อปกป้องชีวิตคนบริสุทธิ์ นักโทษเลือกที่จะยอมตายเพื่อพิสูจน์ว่าพวกเขายังมีคุณธรรมอยู่ การตัดสินใจของทั้งสองฝ่ายแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีคุณธรรมและศีลธรรมในจิตใจ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะตกอยู่ในสถานการณ์อันเลวร้ายของสังคมก็ตาม ถึงแม้ว่าสถานการณ์จะดูเลวร้ายเพียงใด แต่มนุษย์ก็ยังสามารถที่จะเลือกที่จะทำสิ่งที่ถูกต้องได้ เช่นเดียวกับชาวเมืองและนักโทษที่เลือกที่จะไม่กดปุ่มรีโมท ถึงแม้ว่านั่นหมายถึงการยอมตายก็ตาม สอดคล้องกับปรัชญาของ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ที่กล่าวในหนังสือ *Groundwork of the Metaphysics of Morals* ว่าด้วยแนวคิดเรื่องการกระทำที่ถูกต้อง คือการกระทำที่เคารพตนเองและผู้อื่นด้วย (Categorical Imperative) คือ 1) มนุษย์ทุกคนต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนเองต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนเช่นกัน (Universal Law) และ 2) มนุษย์ทุกคนต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่เป็นจุดมุ่งหมายในตนเอง (End in Itself) ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ (Immanuel Kant, 1785 : 42 - 44)

แนวคิดของประโยชน์นิยมและผลสืบเนื่อง (Utilitarianism and Consequentialism) ในทัศนะของโจ๊กเกอร์ สอดคล้องกับทฤษฎีทางแยกศีลธรรม หรือปัญหาทราน (The Trolley Problem) ตรงที่โจ๊กเกอร์เชื่อว่าการกระทำใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าดีหรือชั่ว ล้วนมีความหมายและคุณค่าเฉพาะตัวของมันเอง ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่ตามมาเท่านั้น เพราะหากอยู่ในสถานการณ์นี้ตามทฤษฎีทางแยกศีลธรรม ก็มีแนวโน้มที่โจ๊กเกอร์จะเลือกสับรางให้รถไฟไปชนคนเพียงคนเดียว เพราะการกระทำดังกล่าวจะนำไปสู่การสูญเสียชีวิตน้อยที่สุด เช่นเดียวกับว่า หากสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่าระบอบยุติธรรมของเมืองก็อตแธมล้มเหลวได้ การกระทำของเขาก็จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีต่อสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะขัดต่อความรู้สึกทางศีล

ธรรมก็ตาม ตรงข้ามแนวคิดของศีลธรรมแบบสัมบูรณ์ (Moral Absolutism) ในทัศนะของแบทแมน จะขัดแย้งกับทฤษฎีทางแยกศีลธรรม ตรงที่แบทแมนเชื่อว่าการกระทำใดๆก็ตามไม่ว่าผลลัพธ์จะเป็นอย่างไรการกระทำนั้นก็ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องขึ้นอยู่กับการทำนั้นเอง สอดคล้องกับแนวคิดหลักของพุทธปรัชญาและเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือ มโนกรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินเริ่มต้นก่อน ตามด้วยการกระทำ และ ผลการกระทำตามลำดับ แต่มีหลักการคือ หากการกระทำเกิดจากเจตนาที่ดี ให้อภัยที่เจตนาเพียงอย่างเดียว ทัศนะที่มีต่อทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (The Trolley Problem) ในภาพยนตร์เรื่องอัศวินรัตติกาล (The Dark Knight) นั้น มุ่งเน้นไปที่เจตนาของผู้กระทำเป็นหลัก การกระทำของแบทแมนย่อมถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากเจตนาของเขาดี ถึงแม้ผลลัพธ์ในบางสถานการณ์จะออกมาเป็นผลร้ายก็ตาม การวิเคราะห์แนวคิดทั้งสองฝ่ายนี้ แสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางจริยธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ปัญหาจากทฤษฎีทางแยกศีลธรรมเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางจริยธรรมที่แตกต่างกันอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ต่างกันได้

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จะเห็นได้ว่าโจ๊กเกอร์นำทฤษฎีทางแยกศีลธรรมของฟิลิปา ฟุต มาใช้เพื่อทดสอบศีลธรรมกับแบทแมน โดยแบ่งเป็นสามระดับ และการทดสอบ และการทดสอบแต่ละระดับไม่ได้เป็นการทดสอบพละกำลังทางกาย แต่เป็นเรื่องพละกำลังทางจิตใจ และสามารถสรุปสถานการณ์ (Situation) ดังนี้ 1) โจ๊กเกอร์ทำการทดสอบแบทแมนในเหตุการณ์ชิงตัวประกันหรือการชิงตัว ฮาร์วี เด้นท์ หรือการตายของตำรวจทั้งห้าคน ทำให้โจ๊กเกอร์รู้ว่า แบทแมนจะช่วยแค่เป้าหมายหรือคนที่มีความสัมพันธ์กับตนเท่านั้น หากอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ ดังที่เขาเลือกช่วยฮาร์วี เด้นท์ แทนตำรวจทั้งห้าคน เมื่อโจ๊กเกอร์รู้ว่าการตัดสินใจของแบทแมนจะมาจากความสัมพันธ์และเป้าหมาย ดังนั้นการทดสอบครั้งที่สองจึงเกิดขึ้น ในฉากที่ต้องเลือกช่วยระหว่าง เรเซล และ ฮาร์วี เด้นท์ โจ๊กเกอร์รู้ดีว่า แบทแมนจะเลือกช่วยเรเซล เพราะเหตุผลก็คือว่า เรเซลคือคนนอก ต่างจากฮาร์วี หรือ จิม กอร์ดอน (Jim Gordon) และต่างจากแบทแมน ซึ่งพวกเขาเหล่านี้ พร้อมเอาชีวิตเข้าแลกเพื่อจับโจ๊กเกอร์ และในขณะเดียวกัน โจ๊กเกอร์ก็สงสัยความสัมพันธ์ระหว่าง บรูซ เวนย์ (แบทแมน) และเรเซล นั่นจึงทำให้โจ๊กเกอร์รู้ว่าแบทแมนจะเลือกช่วยเรเซลมากกว่าฮาร์วี เด้นท์ โจ๊กเกอร์จึงสลับที่อยู่ของคนทั้งสอง โดยที่อยู่ของฮาร์วี ก็คือที่อยู่ของเรเซล ส่วนที่อยู่ของเรเซล ก็คือที่อยู่ของฮาร์วี เมื่อแบทแมนบอกว่าจะไปช่วยเรเซล แต่ความจริงแล้วเขากำลังไปหาฮาร์วี โดยที่แบทแมนไม่รู้ตัว เหตุผลของโจ๊กเกอร์ที่ทำเช่นนั้นก็เพราะการตายของเรเซล จะทำให้แบทแมนเจ็บปวดใจ และทำให้ฮาร์วีเคียดแค้น จนในที่สุดกลายเป็นวายร้ายที่มีชื่อว่าทูเฟซ (Two-Face) ส่วนการทดสอบครั้งสุดท้าย โจ๊กเกอร์ เปลี่ยนให้แบทแมนเป็นผู้ชม และให้ประชาชนชาวก็อตแธม ที่แบทแมนศรัทธากำลังห้ำหั่นกันเอง แต่สุดท้ายชาวก็อตแธมก็พิสูจน์ให้โจ๊กเกอร์เห็นว่า พวกเขาไม่ได้มีจิตใจอัปลักษณ์เหมือนดังโจ๊กเกอร์ ศักการต่อสู้ครั้งนี้ดูเหมือนแบทแมนจะได้รับชัยชนะ แต่แท้จริงแล้วไม่มีใครแพ้หรือใครชนะ ดูเหมือนว่ามันจะมีแต่การสูญเสีย ทั้งเรเซล และ ฮาร์วี นี่คือการเผยแผ่เป็นที่โจ๊กเกอร์ได้ทิ้งไว้ในตัวแบทแมน

สรุป

อัศวินรัตติกาล (The Dark Knight) ไม่ได้สร้างออกมาในรูปแบบจินตนาการชวนฝัน เหมือนมนุษย์ ตามจารีตเดิมของภาพยนตร์ซูเปอร์ฮีโร่ที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา แต่ดำเนินเนื้อหาบนพื้นฐานที่สมจริง พิถีพิถัน และมีเหตุผล มีความเป็นมนุษย์ มีความเป็นปุถุชน ทำให้

เราได้เห็นทั้งด้านมืดและด้านสว่างในจิตใจของมนุษย์ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน เพราะถ้าเราถอดหน้ากากแบทแมน และหน้ากากโจ๊กเกอร์ออก โดยให้เปลี่ยนสถานะเป็นตำรวจและอาชญากรสุดโหด ก็แทบจะไม่ต่างอะไรกันเลย การทดลองทางความคิด (Thought Experiment) ในทฤษฎีทางแยกศีลธรรม (The Trolley Problem) ทำให้เห็นภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกในทางศีลธรรม (Moral Dilemma) ของผู้ตอบคำถาม ทฤษฎีนี้สอนให้เราคิดถึงผลลัพธ์ที่ตามมาจากการกระทำ แล้วยังทำให้เราต้องพิจารณาว่า แท้จริงแล้วคุณค่าทางศีลธรรมในสังคมถูกกำหนดโดยผลลัพธ์เพียงอย่างเดียวหรือไม่ ซึ่งภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกของทฤษฎีนี้ได้พิสูจน์ตัวเองแล้วว่ามันเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบสัญชาตญาณทางศีลธรรมของเราได้เสมอ อย่างเช่น คำตอบของคำถามเรื่องเลือกสับรางรถไฟในข้างต้น ซึ่งการทดลองทางความคิดเหล่านี้ ถูกใช้เพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมถกเถียงเกี่ยวกับความแตกต่าง ระหว่างการฆ่า (Killing) กับการปล่อยให้ตาย (Letting Die) นำพาเราไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ตรรกะทางศีลธรรมของตัวเอง โดยเป้าหมายของคำถามนี้ ไม่ใช่ทดสอบเพียงแค่เรื่องศีลธรรมเพียงเท่านั้น หากแต่คำถามนี้ยังสอนให้เรา หัดพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่อาจจะตามมา จากการตัดสินใจของเรา เพื่อให้เราใช้ชีวิตอย่างรอบคอบมากยิ่งขึ้นนั่นเอง ซึ่งทฤษฎีทางแยกศีลธรรมยังถูกนำมาใช้กับผู้ที่ทำงานวงการแพทย์ เช่น คุณหมอจะทำการุณยฆาตกับคนไข้ที่สมองตายหรือไม่ หรือ ฉากหนึ่งในภาพยนตร์เรื่อง อเมริกันสไนเปอร์ (American Sniper) พระเอกที่เป็นทหารลิ่งเลว่า จะยิงเด็กที่ถือระเบิดเพื่อช่วยชีวิตเพื่อนทหารที่เหลือดีหรือไม่ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วคำถามพวกนี้ ไม่มีผิดและไม่มีถูกแต่อย่างใด ทุกอย่างขึ้นอยู่กับความคิดและมุมมองในปัจจุบันของแต่ละคนว่าเลือกสับรางรถไฟอย่างทฤษฎีทางแยกศีลธรรมหรือไม่ (Clint Eastwood, 2014 : Motion Picture)

บรรณานุกรม

- เนืองน้อย บุญนเตร. (2539). **จริยศาสตร์ตะวันตก : ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ทซ์**. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 25**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 17**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูปลัดจันทร โชติวิโส (วงศ์ษา). (2563). เถลถลนทางพุทธจริยศาสตร์ที่มีต่อการใช้
ปัญญาประดิษฐ์. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). **อิทัปปัจจยตา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2542). **ปรัชญาทั่วไป โลก และความหมายของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร:
อักษรเจริญทัศน์
- Christopher Nolan. (Director). (2008). **The Dark Knight**. [Motion Picture]. United
States: Warner Bros. Pictures.
- Clint Eastwood. (Director). (2014). **American Sniper**. [Motion Picture]. United
States: Warner Bros. Pictures.
- Immanuel Kant. (1785). **Groundwork of the Metaphysics of Morals**. Edited and
Translated by Mary Gregor. Cambridge: Cambridge University.
- Immanuel Kant. (1788). **Critique of Practical Reason**. Edited and Translated by
Mary Gregor. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- James Rachels. (2011). **The Elements of Moral Philosophy**. 7th edition. New
York. United State: McGraw-Hill Education.
- John Stuart Mill. (1859). **On Liberty**. Oxford New York : Oxford University.
- Judith Thomson. (1976). Killing, Letting Die, and the Trolley Problem. **The Monist:
An International Quarterly Journal of General Philosophical Inquiry**.
86 (59), 204 - 217.
- Judith Thomson. (1985). The Trolley Problem. **Yale Law Journal**. 94 (6), 1395 - 1415.
- Philippa Foot. (1967). The Problem of Abortion and the Doctrine of the Double
Effect . **The Oxford Review**. 5 (5), 5 - 15.
- Richard Rorty. (1989). **Contingency, Irony, and Solidarity**. Cambridge: Cambridge
University Press.
- Scott Rae. (2018). **Moral Choices: An Introduction to Ethics**. Fourth edition.
Michigan. United State: Zondervan Academic.